

EPILOG JEDNE DUGE TEOLOŠKE RASPRAVE

Dr Jordan KUNIČIĆ

Duge i teške. Teške i dosadne. Rasprave, naime, što se odnosi na kontestacije u vezi s tumačenjem enciklike HUMANAE VITAE Pavla VI od 25. srpnja 1968. U enciklici je izravna kontracepcija osuđena kao zlo u sebi (br. 14), jer po naravi krši moralni red, pa zbog toga ne smije uopće postati »predmetom svjesnog čina« (isto mj.), niti se može opravdati pozivom na plemenite ciljeve bilo pojedinaca, bilo obitelji, bilo ljudskog društva (isto mj.). I ta se osuda odnosi na kontracepciju bilo da je netko planira kao cilj, tj. da onemoguću začecje, bilo da je planira kao sredstvo, tj. da postigne neka druga dobra, npr. intiman život, vjernost, splasnuće spolne napetosti itd.

Jest, rasprava je bila duga i dosadna. Mnogo se vremena utrošilo. Mnogo se snaga bacilo uzalud. Izrečeni su i sumnjivi stavovi. Pod impulsom osjećaja zaboravilo se ponekad na osnovno pravilo hermeneutike, naime, da su izgovorene, odnosno napisane riječi u tekstu i kontekstu prvi izvor piščevih misli. Apelirati na nakanu uz jasan tekst pa iznositi hipoteze protivne tekstu znači izopačivati piščevu misao. Nakana je nevidljiva, ali je izrečene ili pisane riječi inkarniraju. A uvijek je potrebno nešto kršćanske poučljivosti, jer vjernik je uvijek učenik.

Biskupske konferencije raznih naroda izdale su svoje upute, mjerodavne za svoje Crkve. Većina biskupskih konferencija izrazila je bezuvjetno pristajanje uz Papine riječi (PERFICE MUNUS, 11/1969/591 sl.), ali neke su se izrazile nepotpuno ili dvosmisleno. To se osobito odnosi na Uputu francuskih biskupa. Oni su svoju Uputu izdali u studenom 1968. Kod nas je objelodanjena u izdanju KS — Dokumenti br. 27. Na str. 16—25. nalazi se i moj pogovor na tu Uputu. Također sam publicirao i posebnu brošuru pod naslovom: *SMIJEMO LI KRITIZIRATI FRANCUSKE BISKUPE?* (HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1970, str. 3—16). Koja je prijeporna točka u toj Uputi?

To je br. 16. Stavlja se pred oči raspoloženje bračnih drugova kad žele somatsko sjedinjenje, bračni čin, ali shvaćaju da moraju izbjeći ili odgoditi novi porođaj. Francuski biskupi govore bračnim drugovima neka zrelo promisle, pa, kada shvate koja im je dužnost veća, neka u savjesti sami odluče što im je činiti. Teološki rečeno: radi se o perpleksnom stanju zbog sukoba dužnosti. Jasnije rečeno: čuvati vjernost u braku veća je dužnost, ostaviti bračni čin otvoren prema mogućnosti začecja manja je dužnost. A stanje je bračnih drugova perpleksno jer

smatraju da će sagriješiti bilo što poduzeli. I na taj način kontracepcija postaje predmetom svjesnog i savjesnog čina.

Ja sam sa svoje strane odmah uočio mogućnost zastranjenja iz ovako dvosmisleno postavljenih načela. Naglasio sam da kontracepcija uvijek predstavlja grijeh, po naravi težak grijeh, ali ta objektivna kvalifikacija ostavlja mogućnost da grijeh subjektivno može biti lake naravi, jer zbog smanjenja svijesti-hotičnosti-slobode i grijeh »ex toto genere mortale« može biti lake naravi. Postoje i tzv. materijalni grijesi. Pisao sam da uz jasnu istinu o objektivnoj teškoći toga postupka može opstojati stanje »subjektivno pogrešne savjesti u prilog kontracepcije« (Pogovor Uputi franc. biskupa str. 21—23). U brošuri **SMIJEMO LI KRITIZIRATI FRANCUSKE BISKUPE?** jasno sam naglasio da se u postavljenom slučaju ne radi o perpleksnom slučaju u strogom (objektivnom) smislu, nego samo u širem (subjektivnom) smislu (str. 8). Isto sam tako naglasio da se ne radi o objektivnom sukobu dužnosti (str. 7 sl), jer postoje drugi izlazi iz te situacije; a Bog ne može izdavati dužnosti koje se poništavaju. Subjekt se može nalaziti u stanju dvoumice, neznanja, pod utjecajem strasti itd., ali to nije sukob dužnosti, nego sukob pojedinca sa samim sobom.

Naši su biskupi izdali svoju Uputu 18. II 1970. Zauzeli su jasan, ispravan i odlučan stav. Taj je stav formuliran načelno ovako: »Izravna kontracepcija objektivno je uvijek grijeh, jer nije nikada dozvoljeno učiniti zlo, pa ni malo zlo, da se postigne dobro« (str. 2). Poziv na »sukob dužnosti« nije mjerodavan (str. 9). Predviđaju mogućnost neizravne kontracepcije (str. 2), i svećenicima daju konkretne primjere kada mogu postupati prema penitentu u svjetlu nauke sadržane u formuli »bona fides« (str. 19—20).

Kod nas se ozbiljna kontestacija pojavila pisanjem dra Štefana Steinera iz Ljubljane. On je u pismu od 15. IX 1970. predložio da naši biskupi opozovu svoje stanovište. Stao je uz Uputu francuskih biskupa. Zastupa mišljenje da se može poslužiti kontracepcijom ako je bračnim drugovima teško živjeti u suzdržljivosti, ako su u teškim ekonomskim ili stambenim prilikama i sl. Tada se rasplamsala polemika između o. Karla Nole i dra Steinera u **SLUŽBI BOŽJOJ** god. 1969, br. 6; 1971, br. 5—6; 1972, br. 2. U br. 2. te revije za god. 1971. obeskrjepio sam razne »dokaze« što ih upotrebljava dr Steiner. Kasnije sam pisao o tom pitanju i u **VJESNIKU ĐAK. BISK.** 9/1972 (str. 156 sl), a kao sinteza svih ideja izišao je članak u **BS** br. 2—3/1972 (str. 212—221). Idejno nemam više što nadodati svim tim mislima. Istina je jasna. Ona se nameće, dakako, onomu koji je hoće primiti.

Rasprava je primila svoj zapletaj interventom Doktrinarne komisije pri BK. U našoj štampi (**GK**, 8/1972 od 16. IV) Komisija publicira izjavu da dr Štefan Steiner ne zagovara direktnu kontracepciju, a da »casus perplexus« nije protiv HV. Izjava se nalazi i u reviji **SLUŽBA BOŽJA** br. 2/1972, i u **VJESNIKU NAD. SPLITSKO-MAKARSKE**, br. 3/1972.

Kako je na taj postupak reagirao splitski nadbiskup? U **VJESNIKU NADB. SPLITSKO-MAKARSKE** u br. 3/1972 odgovara: prvo, da DK ignorira učenje o prenošenju ljudskog života kakvo se nalazi u Uputi BK od 18. II 1970; drugo, da i članovi DK moraju prihvatiti naučavanje HV u pojedinostima, dakle i globalno, br. 14; treće, pozivajući se

na tekst dra Steinera u SLUŽBI BOŽJOJ br. 4, str. 351, isti zagovara direktnu kontracepciju; četvrto, da se ne može pripisati probabilnost mišljenju dra Steinera jer se protivni naučavanju Upute naših biskupa; peto, teolozi neka o tom pitanju ne raspravljaju u praktično-pastoralnim časopisima, nego u stručnim; šesto, da je objavljivanjem te izjave DK povrijedila svoj Statut jer u čl. 1. stoji da DK ne može nastupiti samostalno, nego preko BK, jer je ona samo savjetodavno tijelo.

Posve je shvatljivo da je ovakvo razmimoilaženje u krugovima svećenika i katoličkih intelektualaca stvaralo zabunu. Bilo je potrebno apelirati na Kongregaciju za nauk vjere. Apel je uputio dr. Janez Jenko, biskup-administrator Kopra. Uslijedio je i odgovor (vidi VJESNIK NADB. SPLITSKO-MAKARSKE br. 4, 1972, str. 33 sl.). U interpelaciji se spominje dr. Štefan Steiner kao nosilac toga tumačenja, a — u duhu neke reklame — spominje se da je od učenik B. Häringa; obojica pak da se naslanjaju na Uputu francuskih biskupa u njihovoj točki 16. Prema tome, radi se o nekoliko pitanja, i na sve je došao odgovor.

1. *Da li se u navedenim primjerima dra Steinera radi o izravnoj (direktnoj) ili neizravnoj (indirektnoj) kontracepciji?*

Radi se o poznatoj situaciji. Supruzi znaju da im Knaus-Oginova metoda ne uspijeva. Teško im se odreći somatskog sjedinjenja. Roditeljstvo ne mogu prihvatiti, npr. zbog toga što im to sprečavaju »resničke težave« — istinske teškoće, kao što je teškoća odupiranja sklonosti za somatskim sjedinjenjem. U tom »perpleksnom stanju«, misli dr. Steiner, mogu se poslužiti kontracepcijskim sredstvima. Uporaba tih sredstava može im se »savjetovati« (SL. B. br. 6/1969, str. 422).

Očito je, ako govorim jezikom moralista, da prihvati kontracepciju pozitivnim, svjesnim činom volje, odabrali je, savjetovali je, i to kada postoje drugi izlazi, izlaz s ispravnom moralnom kvalifikacijom, kao što je spolna uzdržljivost, znači zastupati izravnu ili direktnu kontracepciju. U tom sam smislu zabacio mišljenje dra Steinera u članku publiciranom u SL. B. br. 2/1971, str. 95—99.

Neupućenomu bi se moglo pričinjati da su naši biskupi upali u istu teoriju svojom naukom o »bona fides«. Naši biskupi zastupaju mogućnost priziva na »bona fides« kao izlaz iz praktičnih kompliciranih slučajeva, ali ni jednom riječi nisu rekli da je to objektivno ispravno, niti su rekli da se taj postupak savjetuje; oni su znali da »bona fides« u ispovjedaonici ne znači odobravanje niti pozitivnu suuzročnost. O tome sam pisao u BS 2—3/1972, str. 220, i još prije u izdanju Upute francuskih biskupa str. 21 (DOKUMENTI br. 27).

Zaključak? U Pismu upućenom dru. J. Pogačniku, od 1. VIII 1972, prefekt Kongregacije za nauk vjere odgovara: »Contraceptio in casu non mere permittitur, sed positive eligitur.« Dakle, primjeri koje je navodio dr. Steiner, protežući Uputu francuskih biskupa, znače obranu pozitivno odabrane, izravne kontracepcije. I nije mogao doći drukčiji odgovor, nego jedino ispravan odgovor.

Intervent DK na taj način ne znači samo neki defekt u moralu nego i neoprez na području discipline. Pitam se: Zar se istine ustanovljuju većinom glasova? Mislim one teoretske, spekulativne?

2. *Da li je u navedenom stavu dra Steinera i njegovih istomišljenika bilo opravdano apelirati na načela o »casus perplexus«? Odnosno o »sukobu dužnosti«?*

Odbacivao sam to tumačenje u brošuri **SMIJEMO LI KRITIZIRATI FRANCUSKE BISKUPE?** (Zagreb 1970, str. 7. sl) tvrdeći da se ne može raditi o sukobu dužnosti u pravom smislu (objektivno), nego jedino o subjektivnim konfliktima ili u širem smislu (subjektivno). Još jasnije sam pisao u izdanju Upute francuskih biskupa, naime, da se radi o, po naravi (objektivno), teškom grijehu (**DOKUMENTI** br. 27, str. 19), ali da on u odnosu na subjekt (subjektivno) može biti i grijeh lake naravi (str. 21); a za svaki grijeh u stanju potpuno poremećene svijesti može se reći da uopće nema formalnog grijeha. O svemu tome jasnije i dublje u **SL. BOŽJOJ** br. 2/1971, str. 95—99. U istom sam članku naveo tekst iz kojega se vidi kako je P. B. Häring kolebao u svojim mišljenjima.

Moralistu je jasno da se bračni drugovi u navedenom slučaju ne nalaze u perpleksnom stanju u strogom (objektivnom) smislu. Razlog je očit. Perpleksnost je bezizlaznost iz situacije. A bračni drugovi mogu i moraju naći drugi izlaz, npr. spolnu uzdržljivost. Bračni im se čin ne naređuje. Objektivno ili strukturno gledajući somatsko sjedinjenje, ono ide za prokreacijom; to je po naravi, objektivno, stvaralački čin. Ubiti odraslog čovjeka, dijete u majci ili u roditeljskom potencijalu, pada pod zabranu zapovijedi **NE UBIJ!** A zabrane se odnose na svakoga i zauvijek. Prema tome, izravna je kontracepcija nešto što je po naravi zlo, uvijek zlo, pa spada pod zakon: Ne smije se činiti zlo niti da se postigne dobro (**HV** br. 14).

Niti se može govoriti o nekom sukobu dužnosti, nego radije o podređenosti dužnosti. Zabrane ili dužnosti izražene u negativnom obliku pravomoćne su uvijek, a one u jesnom ili pozitivnom obliku (vrši roditeljski čin) ne obvezuju uvijek, ni u svakom slučaju, dapače, od njih odustani ako ti to naređuju više zapovijedi ili zabranjuju više norme.

Moralika nas u svom općem dijelu uči da se subjekt može naći u pomućenoj svijesti, u oslabljenom htijenju, poremećenoj slobodi. Uči nas da i grijesi koji su teški »ex genere toto« subjektivno mogu biti lake naravi (J. K., **ZNANOST SPASENJA**, sv. II br. 143 c). U takvom stanju psihičkog minusa može se reći da se subjekt nalazi u subjektivno perpleksnom stanju (perpleksnost u širem smislu), ili da subjektivno smatra da je posrijedi sukob dužnosti. A takvo je stanje subjekta kao neki misterij, pa je ispovjednik pozvan da stvori prudencijalnu izvjesnost, koja nije matematička, nije apsolutna, ali je moguća da je stekne i prosudi te u njenom svjetlu dade ili ne dade penitentu odrješenje. To ga potiče na veliku skromnost (J. K., nav. dj. isto mj. d).

Kongregacija za nauk vjere nije mogla odgovoriti nego onako kako je odgovorila: »*Casus perplexus, scilicet collisio obligationum moralium, obiective dari non potest... Prudentiae pastoralis erit discernere quo in casu hic illeve fidelis in situatione uti dicunt conflictus subjective se inveniat*« (u odgovoru preuzv. dru J. Pogačniku, a isto i splitskom nadbiskupu).

Koji je stupanj sigurnosti ove nauke? Dovoljno je čitati odlučan i jasan stav enciklike **HV**, usporediti njezin sadržaj s naukom drugih crkvenih dokumenata o tom pitanju kao i povijesni razvoj te nauke, odnosno njezin kontinuitet, pa će nam također biti jasan odgovor Kongregacije da nauka o trajnoj zabrani, odnosno neispravnosti izravne kontracepcije bude smatrana kao »certa«, prema tome protivno mišljenje nema nikakve vjerojatnosti.

3. Što treba misliti o Uputi francuskih biskupa? Ostaje li barem za nju kakva vjerojatnost?

Pisao sam u BS br. 2—3/1972, str. 219. da su neki poslušni i obazrivi prema autoritetu biskupa, ali inozemnih, kao da naši nemaju asistencije Duha Svetoga kao učitelji vjere. Očito je da se ne radi o pije-tetu ni poslušnosti, nego o pristajanju uz ono što se njima čini da je ispravno, jer odgovara njihovim pogledima na to pitanje.

Usudio sam se napisati brošuru pod naslovom **SMIJEMO LI KRITIZIRATI FRANCUSKE BISKUPE?** (1970), priznajem, s nekim obzirom, jer su biskupi. Pokušao sam ih protumačiti »in benigniore partem«, ali su njihovi sljedbenici ili učenici bili rječitiji, odvažniji, smioniji, pa su predložili i slučajeve na koje bi primijenili dvosmisleni tekst br. 16. te Upute. I tu su doživljeli poraz. Posve opravdano.

U popratnom Pismu od 2. VIII 1972. dr Šeper odgovara o šutnji Kongregacije u vezi s Uputom francuskih biskupa. Kongregacija se do sada iz posebnih razloga nije htjela izjasniti. Netom se ta Uputa pojavila god. 1968, nastala je u katoličkim intelektualnim krugovima neka reakcija. Mnogi su govorili: ako to tvrde francuski biskupi, zbog čega ne bi i naši? Naši su biskupi, međutim, odvažno stali na svom, ispravnom stanovištu. Objektivni promatrači moraju im biti zahvalni.

Ipak, Kongregacija je budno pratila razvoj prilika. **L'OSSERVATORE ROMANO** je te godine izjavio da nijedna Kongregacija, da nijedan službeni predstavnik bilo kojeg rimskog Ureda nije dao izjave ni o kojem stavu episkopata. Prema tome, nikomu nije šutnja Kongregacije mogla poslužiti kao dokaz ispravnosti Upute francuskih biskupa.

Sada, poslije četiri godine, Kongregacija ne vidi umjesnost posebnog interventa. Nije ni potrebno. Ovaj odgovor našim biskupima imat će reperkusije na stavove drugih biskupa. Jer Kongregacija daje i sud o Uputi francuskih biskupa. Ta se Uputa, piše Kongregacija, ne odlikuje jasnoćom. Podložna je višestrukom tumačenju. Blago tumačenje može biti jedino s ugla subjektivnosti. Kontracepcijski čin nikada ne može biti s objektivnog gledišta dobar ili ispravan.

Blago tumačenje Upute francuskih biskupa predvidio sam i u brošuri **SMIJEMO LI** ... str. 12—14, i u pogovoru na Uputu francuskih biskupa str. 21—22, ali tada sam pisao što bih i danas: »Uputa je s teološkog stanovišta puna praznina... Miješa se perpleksna savjest s dvoumnom... U nemogućnosti da se udovolji afirmativnim i negativno izraženim normama, treba, bez sumnje, praktički priznati prvenstvo zabranama« (**SMIJEMO LI** ... str. 14).

4. *Odudara li od ove nauke odgovor Kongregacije za kler kako ga donosi tzv. washingtonski slučaj?*

Kod nas je **GLAS KONCILA** više puta nastupio dezinformativno o ovom pitanju. U broju 8. od 16. IV 1972. publicirao je odgovor Kongregacije za kler washingtonskoj nadbiskupiji. Prema toj izjavi radilo se o tome da je trebalo razumjeti bračne drugove, arbitražu ostaviti njihovoj savjesti, jer da se nijedan ljudski čin ne može prosuditi »po čistoj strogosti apsolutnih moralnih načela«. Prema tome, piše GK, ima slučajeva kada se »njena primjena« može obraniti.

Poslao sam **GLASU KONCILA** neku vrst ispravka, ali on ga je donio u vrlo skučenom obliku. Međutim, kompletan tekst donio je **SLUŽBENI VJESNIK NADB. ZAGREBAČKE** u br. 4/1972, str. 101—104. Nemam

što nadodati. Odgovor je potpuno na kolotečini tradicionalne moralke, u skladu s odgovorom našim biskupima. »Posebne okolnosti koje se pojavje kod nekog objektivno zlog čina ne mogu promijeniti taj čin u objektivno dobar (krepstan), ali mogu učiniti da ne bude grešan, ili manje grešan, subjektivno obranjiv.« Prema tome, u odgovoru je posve ista nauka kao i na drugim mjestima. Osnovna moralka to kroz vjekove uči u dijelu o utjecaju okolnosti na ljudski čin (J. K., ZNANOST SPASENJA, sv. I, br. 61. sl). Taj je sud primjena posve strogih, apsolutnih moralnih načela, uzetih iz nauke o bitnoj demarkaciji između dobrih i zlih čina, ili iz strukture objektivnog reda morala.

Drugi je dezinformativni nastup GLASA KONCILIA u vezi s odgovorom Kongregacije našim biskupima. GLAS KONCILIA u br. 21. od ove godine donosi jednostavno da odgovor Kongregacije dopušta mogućnost tzv. »casus perplexus« te da je time diskusija »praktično okončana«. Bitno je u odgovoru Kongregacije da ne dopušta mogućnost objektivnog »casus perplexus«, i to je bio predmet diskusije, kako je izjavila i sama Kongregacija u odgovoru dru J. Pogačniku, jer je odgovorila da se u navedenim primjerima radi o izravnoj kontracepciji, prema tome da se njihovo rješenje ne može odobriti. Još gore je to što je GK uokvirio svoj izvještaj tako da se čini da je mišljenje dra Steinera usvojeno, što je upravo krivo, posve obratno. Niti su upiti naših biskupa bili upravljeni zbog neizravne kontracepcije, nego zbog izravne, koja je u rješenjima dra Steinera uključena, kako se vidi iz odgovora Kongregacije dru J. Pogačniku, kako sam već naveo.

Kako se vidi, reklamnom najavom »Nepoznate upute Svete Stolice o razumijevanju *sporne* enciklike« (GK br. 8. od 16. IV 1972), izjavom da je tim aktom Kongregacija za kler učinila »veliki korak naprijed«, pa nediferenciranim navođenjem raznih »situacija« u kojima bi primjena kontracepcije bila »subjektivno obranjiva« itd. — dokazuje se bjevodano kako štampa može djelovati ne samo dezinformativno nego navući na sebe tešku odgovornost ako nekomu postane (pseudo)smjernicom za krivi postupak. Time se takva štampa ubraja u suuzročnike negativnosti, pogrešaka ili deformiranja savjesti.

Što znači to »subjektivno obranjivo«? Ako izraz »obranjiv« ima značiti isto što i kontracepciju »odobriti« ili »savjetovati« ili »pomagati« ili »izvršiti«, odnosno, ako taj izraz označuje bilo koju vrst pozitivnog kauzaliteta ili uzročnosti, tada izraz teološki nema uopće opravdanja. Ako taj izraz označuje kontracepciju kao »razumljivu«, vrijednu da se u nekim slučajevima radi nje ne upotrijebi vlast nijekanja odrješenja, odnosno da se ispovjednik ravna po načelima po kojima se ravna kada je posrijedi »bona fides«, tada ima smisla.

Svaki grijeh, pa i onaj »ex toto genere mortale«, može postati subjektivno lake naravi zbog nepotpunosti specifično ljudskog čina. Ta je nauka stara kao i moralka. U tom se slučaju radi o vrsti lakog grijeha. A zbog njega se odrješenje ne niječe. Pretpostavimo da se ne radi ni o lakom grijehu, npr. da je svijest bila potpuno pomračena ili, kako se izražava Kongregacija, »pomućena savjest«, dakle savjest u patološkom stanju, govorit ćemo barem o materijalnom grijehu, tj. o fenomenu ili izgledu grijeha, ali bez teološke ili formalne komponente. Što tada?

Upućujem na članak MATERIJALNI GRIJEH NIJE NEŠTO INDIFFERENTNO, objelodanjen u BS, 1/1965, 74—75. Materijalni grijeh nije

nešto tako indiferentno da se može potpuno minorizirati ili postaviti u katalog preporučljivih, obranjivih čina, pa ga pozitivno bez skrupula savjetovati. Ni u slučaju kada se radi o pastoralnoj mudrosti, prema kojoj se tretira slučaj »bona fides«, ispovjednik ne smije odobriti, savjetovati, preporučiti takav postupak; on je pozvan da shvati penitenta, da odvagne težinu momenta pa da ne uskrati odrješenje, ali ne da taj postupak pretvori u nešto dobro. Načelo je jedno i jedino, zauvijek i apsolutno vrijedno: izravna je kontracepcija objektivno uvijek zlo, grijeh, u sebi zlo, objektivni grijeh; stoga nikada ne može postati objektom svjesnog čina (HV br. 14). Sto to znači?

Postala bi predmetom svjesnog čina onog časa kad bi je netko namjeravao, bilo kao cilj bilo kao sredstvo, kad bi je netko savjetovao, odobrio, hvalio, preporučivao, dapače, kad bi ispovjednik u trenucima, kad je mora prikazati kao diskvalificirani akt, naumice šutio da penitent shvati kao da je to dobar, moralno ispravan postupak (vidi ispravak Tajništva Nadbiskupije splitsko-makarske, u GK br. 22/1972, str. 7).

Što ćemo kao moralisti zaključiti? Zaključit ćemo: prvo, da je i u ovom odgovoru Kongregacije naglašena opstojnost objektivnog reda morala, što se neomodernistima ne sviđa. Taj je red naglasio Drugi vatikanski koncil u IM br. 6; GS br. 16; 74; 76; DH br. 14, a u skladu je s opomenom iste Kongregacije od 24. VII 1966; drugo, ne smije se apelirati na perpleksnost u strogom (objektivnom) smislu, nego samo na perpleksnost u subjektivnom smislu; jasnije rečeno, govori Kongregacija, u slučaju »pomućenosti savjesti«, dakle u slučaju nekog minusa svijesti u kojemu se može naći penitent, što je opet potpuno kontinuirana tradicionalna nauka moralke; treće, ne može se zanijekati mogućnost da se koji penitent nađe u takvoj situaciji, takvom stanju »pomućenosti savjesti« ili smanjene svijesti, ali to se ne smije usvojiti kao pravilo, kao sistem, proglasiti kao glavno, kao načelo, jer o tome u svakom konkretnom slučaju mora prosuditi ispovjednik, koji nikada neće smjeti pozitivno odobriti niti savjetovati izravnu kontracepciju, jer bi time u njoj sudjelovao, postao bi sukrivac u činu koji je »u sebi nečastan«, koji »po svojoj naravi krši moralni red« te je »nedostojan čovjeka« (HV br. 14), pa ga Crkva osuđuje kao »stalno nedopušten« (HV br. 16), pa makar njemu u prilog neki razlozi izgledali »časni i ozbiljni« (br. 16) itd.

Na kraju bih nadodao samo nešto. Postavio sam sâm sebi jedno pitanje u vezi s tumačenjem Upute naših biskupa a odnosi se na br. 32. te Upute. Na to sam se osvrnuo u BS br. 2—3/1970, str. 280—281, kao i u BS br. 2—3/1972, str. 217—219. Ako bračni drugovi bivaju poučeni o nauci Crkve, ako je ta nauka jasna, kao što je npr. jasna barem danas poslije ovoga odgovora Kongregacije našim biskupima, može li se reći da kod vjernika ostaje nesavladivo neznanje, te da kod njih ispovjednik može računati na »bona fides« i onda kad su doznali za jasno i određeno naučavanje Crkve? U vezi s time: smijemo li ih pripustiti sakramentima, osloniti se na njihove tobože »razborite razloge«? Negativan odgovor na ovo VJESNIK nadb. splitsko-makarske naziva »ekstremno tradicionalnim« (br. 3, god. 1972), pa smatram da ima mjesta upitu. Bilo bi mi drago da netko od naših biskupa uputi i to pitanje Kongregaciji.

Smatrao sam potrebnim reći sve ovo. Time je rečeno dosta. Mnogo. I previše. Ostaje samo jedno: »Ni u čemu ne umanjiti spasonosnu Kristovu nauku — to je najodličniji oblik ljubavi prema dušama« (HV br. 29). Zbog toga je prva zadaća svih svećenika, osobito moralista, »da bez ikakve dvosmislenosti izlažu nauku Crkve o braku« (HV br. 28). A to se neće ostvariti bez unutarnje i vanjske poslušnosti prema crkvenom učiteljstvu. Takva je poslušnost obvezna, važna i zbog asistencije Duha u naučavajućoj Crkvi, i zbog mira savjesti i jedinstva kršćanskog naroda (HV br. 28).

SUMMARIUM

Cum apud nos quoque contestationes quaedam, utique sine fundamento theologico, ortae sint, Consilium Executivum Conferentiae Episcopalis Jugoslaviae quaedam dubia ad Sacram Congregationem direxit. In responso S. Congregationis repetuntur iam nota puncta doctrinae, sed theologico modo exprimuntur. Prohibitio actuum »contraceptivorum« an negativa pertinet praecepta, unde absolute valida est et numquam cessat obligare. Contradictio inter divinae leges vitae transmittendae et germani amoris coniugalis fovendi adesse non potest (GS num. 51). Quoad haec obiective nec casus perplexus nec collisio obligationum dari potest. Si quis diceret contraceptivis mediis uti licere si coniuges non possunt ab actu coniugali abstinere vel alias causas, puta rationes oeconomicas, contraceptionem directam eligeret, quae in encyclica HV claris verbis damnata fuit (num. 14; 16). Restat quidem nota doctrina de possibilitate mutationis peccati etiam toto genere gravis in venialem ob imperfectionem actus, ergo subiective, intacta manente malitia eiusdem obiectiva. Quandonam hic status subiecti adsit, quousque se extendat, hoc prudentiae pastoralis erit discernere, numquam ad omnimodam certitudinem praesumentis pervenire.